

Asiantuntijoita, monitaitoisia ja akateemisia yrittäjiä

Yliopisto-opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen

Kun talouden päämäärät ohjaavat yliopiston toimintaa ja arvoja, opiskelijat rakentavat identiteettinsä suhteessa akateemisuuden, työllistettävyyden ja yrittäjyyden moraalisiin järjestyksiin.

Tutkimukseen haastatellut opiskelijat asemoivat itsensä asiantuntijoiksi, monitaitoisiksi ja akateemiseksi yrittäjiksi.

 UUSLIBERALISTINEN HALLINTA ja sen hallinto- ja johtamissovellus, managerialismi, ovat muokanneet akateemisuutta sekä siihen perinteisesti liitettyjä toimintatapoja ja arvoja perustavalla tavalla. Yliopistojen taloudelliset ja työelämälähtöiset päämäärät ovat haastaneet perinteisen akateemisen kulttuurin, kuten akateemisen vapauden tutkimuksessa, opetuksessa ja opiskelussa, sekä kollegiaalisuuden ja professionalismin (Jauhiainen, Jauhiainen & Laiho 2015; Plamper & Laalo 2016; Rinne & Jauhiainen 2012; Tapanila, Siivonen & Filander 2018).

Yliopistojen taloudellisten päämäärien korostamisen myötä yliopiston työntekijöiden ja opiskelijoidenkin identiteetit ovat muuttuneet. Akateemiset

identiteetit ovat aina olleet moninaisia ja perustuneet niin sanottuihin heimokulttuureihin (Becher 1989), tieteenalojen omiin reviiireihin, jotka poikkeavat toisistaan paitsi tietomuodoiltaan ja tavoitteiltaan, myös arvoiltaan, uskomuksiltaan ja toimintatavoiltaan (Ylijoki 1998). Yliopiston toimijoiden identiteetit, heidän roolinsa, velvollisuutensa, sitoumuksensa, asemansa yliopistoyhteisössä ja mahdollisuutensa ”olla akateeminen” ovat kuitenkin eriytyneet entisestään (Ylijoki & Ursin 2013).

Suomessa yliopistojen uusliberalistista muutosta on tutkittu etenkin henkilöstön, mutta vähemmän opiskelijoiden näkökulmasta (ks. Ylöstalo 2014). Tarkastelemme eri opintoaloja edustavien yliopisto-

opiskelijoiden haastatteluja analysoimalla sitä, kuinka he jäsentävät identiteettiään koulutuspolullaan ja suuntautuessaan työelämään (Nyström, Dahlgren & Dahlgren 2008)¹. Koulutus- ja työelämäpolut ovat sosiaalisia prosesseja, jotka sisältävät sen, missä olemme olleet, minne olemme menossa ja mitä toivomme tulevaisuudelta (Wenger 2000).

Erittelemme sitä, millä tavoin opiskelijat jäsentävät identiteettiään suhteessa akateemisuuteen ja yliopiston taloudellisia ja työelämälähtöisiä päämääriä edustaviin työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen.

Jäsentävätkö opiskelijat itseään ja koulutuspolkuun akateemisuudeksi perinteisesti ymmärrettyjen piirteiden ja toimintatapojen viitekehyksessä ja tarkastelevatko he tämän viitekehyksen varassa myös tulevaa työelämää ja omaa paikkaansa siinä? Vai tulkitsevatko he koulutuspolkuun ja tulevaa työelämäsiirtymää ensisijaisesti työllistettävyyden näkökulmasta?

Lisäksi erittelemme, kuinka yliopisto-opiskelijat asemoituvat yrittäjyyteen. Näkevätkö he sen kaikille hyödyllisenä työllistettävyyttä edistävänä taitona ja itselle suotavana uravaihtoehtona ja toimintana, jota yliopiston tulisi edistää?

KOULUTUSJÄRJESTELMÄ IDENTITEETIN MUOVAAJANA

Käsitteellistämme identiteetin narratiivisen tutkimuksen viitekehyksessä kontekstuaaliseksi, vuorovaikutuksessa tuotetuksi vastaukseksi siihen, ”kuka minä olen” (Bamberg 2011). ’Opiskelijaidentiteetti’ määrittää ihmistä oppijana ja opiskelijayhteisön jäsenenä, kun taas ’akateeminen identiteetti’ viittaa yliopistoyhteisöön, omaan tieteenalaan ja sen viiteryhmiin samastumiseen. ’Ammatillinen identiteetti’ puolestaan luonnehtii sitä, kuinka henkilö näkee oman paikkansa ja osallisuutensa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja työnjaossa. (Kouvo, Lairio & Puukari 2009.) Se sisältää työhön kuuluvat sitoumukset, intressit, tiedot, taidot ja päämäärät, joita henkilö työssään tavoittelee (Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä & Paloniemi 2013, 61).

Identiteetin eri puolet eivät ole toisistaan irrallisia vaan saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa. Opiskelijaidentiteetin, akateemisen identiteetin ja

ammattillisuuden tarkasteleminen erillisinä on lisäksi ongelmallista, sillä itsensä identifioiminen akateemiseksi voi jäsentää niin opiskelijan käsitystä itsestään oppijana ja tieteenalan yhteisön jäsenenä kuin ammatillisena toimijana.

Narratiivista asemointianalyysiä kehittäneen Michael Bambergin (2011) mukaan identiteettiään jäsentäessään ihminen työstää käsitystä itsestään kolmella ulottuvuudella: 1) Millä tavoin olen muuttunut tai pysynyt samana? 2) Olenko samanlainen tai erilainen kuin muut? 3) Olenko toimija maailmassa tai toimiiko maailma minussa?

Tutkimme sitä, kuinka identiteettiä jäsenetään suhteessa akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen. Tarkastelemme akateemisuutta, työllistettävyyttä ja yrittäjyyttä moraalisisina järjestyksinä. Ne ovat sosiaalisten ryhmien jakamia uskomuksia, arvoja, normeja ja pyrkimyksiä, jotka rakentavat ryhmien ymmärrystä siitä, mikä on hyvää, oikein, suotavaa, arvostettua ja tavoiteltavaa vastakohtana sille, mitä pidetään pahana, vääränä, vältettävänä ja halveksuttuna (Ylijoki 2000). Moraaliset järjestykset ilmentävät yhtäältä ulkoista kontrollia ja toimivat toisaalta resursseina ja kompanseina, joiden varassa ihmiset suunnistavat sosiaalisessa maailmassaan ja rakentavat identiteettejään. (Ylijoki 2000, 341.)

Vaikka akateemisuus moraalisisena järjestyksenä onkin eriytynyt tiedekulttuureittain, siihen sisältyy tieteenalaluktuuri läpäiseviä, historiallisesti muuttuvia lähtökohtia, arvoja ja vakaumuksia (Ylijoki 1998), joihin viittaamme ’akateemisuudella’.

Akateemiseen kulttuuriin on katsottu sisältyvän arvoja ja ihanteita yliopistojen roolista tutkimukseen perustuvina ja sen pohjalta julkista hyvää tuottavina instituutiona. Näihin ihanteisiin ovat kuuluneet totuuden tavoittelu, tutkimukseen pohjaava opetus, tutkimuksen ja opetuksen vapaus, yliopiston riippumattomuus, tiedon kriittisyys ja sivistyksen ensisijaisuus suhteessa ammatilliseen koulutukseen (Jauhiainen ym. 2015; Kankaanpää 2013; Rinne & Jauhiainen 2012; Tirronen 2006). Perinteiset akateemiset arvot elävät edelleen suomalaisissa yliopistoissa, vaikka niiden on koettu olevan ristiriidassa suhteessa managerialistiseen kontrolliin ja häiritsevän perinteistä akateemista työtä: tutkimusta ja opetusta (Tapanila ym. 2018).

TYÖLLISTETTÄVYYS MORAALISENA JÄRJESTYKSENÄ KOROSTAA KUNKIN OMAA VASTUUTA OMASTA TYÖMARKKINA-ARVOSTAAN.

Akateemisuuteen sisältyvät arvot ja pyrkimykset suuntaavat koulutus- ja työpolkua. Elämäkulkua normatiivisena instituutioon säätelee siirtymää nuoruudesta kehkeytyvään aikuisuuteen ”kehitystehtävien” ja niiden oikeine ajoituksineen (Kohli 2007). Vaikka yliopisto-opinnot eivät enää välttämättä muodosta kokonaisvaltaista ja erillistä elämänvaihetta opiskelijoiden elämässä (vrt. Aittola 1987), ”tavallisen” yliopisto-opiskelijan ajatellaan edelleen olevan nuori ja perheetön (Koivisto, Komulainen, Rätty & Vanhalakka-Ruoho 2017). Koulutus nuoria valikoidaan järjestelmänä osallistuu sääteilyyn: korkeasti koulutettujen vanhempien lapset jatkavat perheensä sosiokulttuurisia arvoja ja traditiota kouluttautumalla yliopistossa muista taustoista tulevia opiskelijoita useammin ja tuntevat myös kuuluvansa opiskeluyhteisöön (Mäkinen-Streng 2012, 82; Käyhkö 2017).

Lähemmin tarkasteltuna osoittautuu, että nuorten ja heidän vanhempiansa sisäistämä ja koulun ylläpitämä institutionaalinen kyvykäsitys käden ja pään taitoineen ohjaa nuorten siirtymää eri koulutusasteille ja -aloille. Yleistä tiedollista kyvykkyyttä erotuksena sosiaalis-käytännöllisestä kyvykkyyydestä pidetään yliopistokoulutuksen edellytyksenä, ja yliopistotutkinto puolestaan käy näytöksi yksilön tiedollis-teoreettisesta pätevydestä (Komulainen ym. 2015). Koulutusjärjestelmässä nuorelle rakentuu lisäksi käsitys itsestä oppijana (Kasanen 2003), joka määrittää identiteettiä aikuisenakin (Siivonen 2012).

Yliopisto tieteen ihanteineen ja heimokulttuureineen pyrkii käytännössään sosialistamaan opiskelijat viiteryhmiensä jäseniksi (Ylijoki 2000). Esimerkiksi 2000-luvun alussa sosiologian ja sosiaalipsykologian alan opiskelijoiden identiteettiä luonnehti näkemys itsestä sivistystä tavoittelevana, itsenäisenä

ja kriittisenä tieteellisenä ajattelijana (Ylijoki 1998). Sen sijaan kauppatieteiden opiskelijat arvostivat sosiaalisuutta, ja vahvojen työelämäyhteyksien luominen jo opiskeluaikana oli heille tärkeää (Leppälä & Päiviö 2001). Yliopiston tutkimus-, opetus- ja oppimisyhteisön lisäksi opiskelijat neuvottelevat kuuluvuuttaan opiskelijoiden muodostamaan sosiaaliseen vertaisyhteisöön (Poutanen, Toom, Korhonen & Inkinen 2012).

TYÖLLISTETTÄVYYS JA YRITTÄJYYS YLIOPISTO- OPISKELIJOIDEN IDENTITEETIN PERUSTANA

Akateemisia identiteettejä tutkinut Oili-Helena Ylijoki (1998; 2000) on osoittanut, että työelämälähtöisyys on jo aiemmin kuulunut tiettyjen akateemisten heimojen pyrkimyksiin. Työllistettävyyteen sidoksissa olevista tavoitteista ja käsityksistä on kuitenkin muodostunut akateemisuuden kanssa kilpaileva, vaihtoehtoisia identiteetin jäsenyyksen kompanseja tarjoava sosiaalinen moraalinen järjestys tai järjestyksiä.

Viittaamme ’työllistettävyydellä’ uusliberalismia ilmentävään ja koulutuspolitiikkaa muokkaavaan eetokseen, jossa koulutuksen sivistystehtävän rinnalla tai jopa sen sijaan on korostettu vastaamista työelämän tarpeisiin ja työntekijäkansalaisten kouluttamista työmarkkinoille (Ylöstalo 2014; Siivonen ym. 2016; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016).

Työllistettävyyden moraalisen järjestyksenä korostaa jokaisen yksilön vastuuta omasta urastaan ja arvostaan työmarkkinoilla (ks. esim. Hillage & Pollard 1998). Työntekijän henkilökohtaisia ominaisuuksia ja sosiaalisia taitoja, kuten energisyyttä, innostusta, sitoutuneisuutta, itsen säätelyn taitoja sekä kommunikaatio- ja tiimityötaitoja, on pidetty työllistettävyydelle jopa tärkeämpiä kuin tutkintoja (Brown, Heskett & Williams 2003).

Tarkastelemme työllistettävyyteen sisältyvänä uudenlaisena kyvykkyuden vaateena erityisesti yrittäjyyttä, sillä sen on katsottu kuuluvan korkeasti koulutettujen osaamiseen. Valtioneuvoston asetuksessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehystä (2017)² tutkinnot ja osaaminen jaotellaan kahdeksalle tasolle, joista kullakin kuvataan erikseen, mitä kyseisen tason saavuttanut tietää,

ymmärtää ja pystyy tekemään. Yrittäjyys kuvataan asetuksessa osaamiskokonaisuutena, joka alemman ja ylempään korkeakoulutuksen sekä tutkijakoulutuksen suorittaneen tulisi hallita. 'Akateemisella yrittäjyydellä' onkin viitattu tutkijoiden tutkimustoiminnan kaupallistamiseen ja tutkijoiden perustamiin yrityksiin, korkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön yrittäjänä toimimiseen ja yrittäjämäiseen toimintatapaan sekä yliopiston rooliin yrittäjyyden edistämiseksi (Paasio, Nurmi & Heinonen 2005). Siten yrittäjyys on nivottu korkeakoulujen tutkintovaatimuksiin. Yrittäjyyskoulutuksen keskeiset tavoitteet on määritelty kolmitahoisiksi (Heinonen & Hytti 2010): 1) opettaa ja oppia ymmärtämään yrittäjyyttä, 2) oppia yritteliäs elämäntapa ja 3) oppia yrittäjäksi.

Työllistettävyyden edistämiseen sisältyvät taidot haastavat akateemisen kyvykkyyden pään ja käden jakoineen, sillä ne asettavat hyvän työntekijän ominaisuuksiksi asiantuntijuuden ohella tai jopa sen asemesta henkilökohtaiseksi mielletty yrittäjämäiset taidot, kuten riskinottokyvyn tai kilpailuhenkisyyden (Korhonen, Komulainen & Rätty 2011). Lisäksi työllistettävyydelle tärkeäksi nähdyt henkilökohtaiset ominaisuudet ja akateemisiin professioihin kuuluvat muodolliset kvalifikaatiot voivat olla keskenään ristiriidassa.

Professionaalille aloille hakeutuessa työntekijällä tulee olla usein lain määrittelemä muodollinen pätevyys, jotta hänet voidaan valita hoitamaan tehtävää (ks. Rouhelo, 2008). Yliopistokoulutus tuottaa virallisesti määritellyt muodolliset kvalifikaatiot, joiden kautta profession harjoittajasta tulee pätevä. Generalistialoilla taas tarkoitetaan yliopistokoulutusta, joka ei anna erityistä ammattipätevyyttä eikä monopoliasemaa tiettyihin tehtäviin. Koulutuksella voi hakeutua moniin tehtäviin, joissa vaaditaan soveltuvaa korkeakoulututkintoa. Jako generalisti- ja professionalistialoihin ei ole kuitenkaan yksiselitteinen (Rouhelo 2008.)

Monet opiskelijat ovat omaksuneet työllistymismahdollisuuksia korostavan näkökulman tietoon. He asettavat teorian ja yliopiston sekä käytännön ja työelämän vastakkain, omaksuvat tiedon välinearvon sekä käytännön ensisijaisuuden teoriaan nähden ja jatkuvan itsensä kehittämisen vaateen suhteessa

oletettuihin työelämän vaatimuksiin. (Ylöstalo 2014; ks. myös Rautopuro & Korhonen 2011.)

Tarkasteltaessa opiskelijoiden työssäkäyntiä opiskelujen ohella, siirtymää opintoalalta toiselle ja opinnoista työelämään hahmottuu kuva "aktiivisista uusista opiskelijoista" (Lindberg 2009, 356; Siivonen & Filander 2019). He ovat sisäistäneet massakorkeakoulun realiteetit ja työllistettävyyden eetoksen ja hankkivat kilpailukykyisyytään edistäviä taitoja ja osaamista. He varmistavat asemansa työmarkkinoilla tekemällä töitä opiskelun ohessa, vaihtamalla opintoalaa ja hakeutumalla koulutusohjelmiin, jotka lisäävät heidän työllistettävyytään. He saattavat viivästyttää valmistumistaan, kunnes koulutusta vastaava työpaikka on näköpiirissä. (Lindberg 2009.) Yliopistosta työelämään siirtyneet maisterit arvioivatkin, että tutkinnon lisäksi työllistymiseen oli vaikuttanut henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi eniten oma aktiivisuus (Tuominen, Rautopuro & Puhakka 2009).

Tarkasteltaessa opiskelijoiden työelämään sijoittumista koulutusalojen välillä on kuitenkin eroja. Professionaalitoimintatilojen valmistuneiden maistereiden työttömyys on yleensä ollut generalistialoilta valmistuneita vähäisempää (Tuominen ym. 2009). Professionaalitoimintatilojen valmistuneiden työpolut ovat usein selkeämmät kuin generalistien, ja he työskentelevätkin generalistialoilta valmistuneita useammin erityisesti heti valmistumisensa jälkeen koulutustaan vastaavissa työtehtävissä. Epätyypilliset työsuhteet ovat generalistialoilta tyypillisempiä kuin professionaalitoimintatiloilla (Rouhelo & Rautakilpi 2005).

Vaikka "aktiiviset uudet yliopisto-opiskelijat" (ks. Lindberg 2009) lisäävätkin työllistettävyytään esimerkiksi tekemällä töitä opiskelun ohessa, etenkin yrittäjyys uravaihtoehtona yliopistossa koulutetuille on ollut perinteisesti vierasta, ja yliopistotutkinnon suorittaneet perustavat muuta väestöä vähemmän yrityksiä (Paasio ym. 2005).

Aiemman tutkimuksen pohjalta on eritelty syitä akateemisten yrittäjien vähäiseen määrään (ks. Tonttila 2010). Palkkatyöhön työllistymisen perinne, roolimallien puute, kielteisesti värityneet mielikuvat yrittäjän työn sisällöstä ja muita korkeasti koulutettujen työuria ja ammattiasemia alhaisempi sosiaalinen status selittävät akateemisten yrittäjien

vähäistä määrää. Lisäksi yrittäjyyden vieraaksi koettu arvomaailma ja käytännönläheisyys ovat tekijöitä, joiden vuoksi korkeasti koulutetut valitsevat palkkatyön yrittäjyyden asemesta. Edes yrittäjyyden mahdollistama vapaus ja haasteet eivät välttämättä houkuttele, koska korkeasti koulutetut arvioivat palkkatyönkin itsenäiseksi ja haastavaksi (mt. 20).

AINEISTO JA MENETELMÄT

Haastatteluaineistomme koostui 28 yliopisto-opiskelijan – yhdeksän miehen ja 19 naisen – yksilohaastattelusta. Haastateltavista 16 oli 20–29-vuotiaita, kahdeksan 30–39-vuotiaita ja neljä yli 40-vuotiaita. He edustivat eri tieteenaloja – kauppa- ja oikeustieteitä, kasvatusta, yhteiskunta- ja luonnontieteitä, humanistisia tieteitä – ja opintojen vaiheita alkuvaiheesta aina valmistumiseen asti.

Haastattelussa käsiteltiin seuraavia teemoja: polku yliopistoon, kokemukset yliopisto-opinnoista, koulutuksen ja tutkinnon merkitys, mahdolliset kokemukset yrittäjyyskoulutuksesta ja käsitykset akateemisesta yrittäjyydestä, työkokemus sekä osallistuminen työelämätaitoja tarjoavaan koulutukseen yliopistossa sekä tuleva työpolku. Viimeinen tema koski yliopistojen tehtävää yrittäjyyden edistämisessä³.

Analysoimme aineistoa sekä temaattisesti että Bambergin (2011) kolmiulotteisen identiteetin teorian viitekehityksessä. Teemat esitetään kootusti **taulukossa 1 (teemat 1–7)**.

Eritellessämme hakeutumista yliopistoon ja pääaineeseen kiinnitimme huomion siihen, kuinka opiskelijat perustelivat ratkaisuaan ja pitivät he ylipolito-opintoja esimerkiksi omaa lahjakkuutta ilmentävänä valintana. Tarkastelimme, millä tavoin he kuvasivat yliopisto-opetusta ja käsitystä itsestä oppijana suhteessa opetukseen.

Analysoimme, kuinka opiskelijat jäsensivät yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökuntaa sekä muita opiskelijoita viiteryhmiin ja suhdetaan näihin viiteryhmiin. Analysoidessamme opiskelijoiden käsityksiä työelämästä kiinnitimme huomion siihen, millaisen merkityksen he antoivat tutkinnolleen ja työelämälähtöisille taidoille siirtymässä yliopistosta työelämään.

Lisäksi tarkastelimme, kuinka opiskelijat luonnehtivat tulevaa työpolkuaan: Suunnittelivatko he sijoittuvansa työelämään palkkatyöntekijöinä, yrittäjinä vai molempina? Näkivätkö he työpolkunsaa ”itse tehtynä” vai ”annettuna”? Jäsensivätkö he työpolkuaan välttämättömänä palkan ansaitsemisen keinona, omiin pyrkimyksiin perustuvana urana vai peräti kutsumuksena? Erittelimme vielä, millaisia merkityksiä opiskelijat liittivät akateemiseen yrittäjyyteen työllistymisen vaihtoehtona ja yliopiston tehtävänä.

Limittäin temaattisen analyysin kanssa eritelimme sitä, kuinka opiskelijat positoivat itsensä identiteetin eri ulottuvuuksilla (**taulukko 1**), joita olivat

- A. minän pysyvyys vs. muutos
- B. minän samanlaisuus vs. erilaisuus suhteessa toisiin
- C. minä toimijana vs. toiminnan kohteena.

Erittelimme esimerkiksi sitä, perustelivatko opiskelijat hakeutumistaan yliopistoon ”aina olleilla kyvyillä” rakentaen näin identiteettinsä jatkuvuutta vai pitivätkö he yliopisto-opintojen aloittamista sellaisena murroksena opintopolulla, jonka seurauksena heidän käsityksensä itsestään ja kyvyistään olisi muuttunut. Analysoimme muun muassa sitä, kertoivatko opiskelijat yhteenkuuluvuuden tunteestaan yliopiston erilaisiin viiteryhmiin, kuten opettajiin ja toisiin opiskelijoihin, mikä olisi ilmausta identiteetin samuudesta, vai pyrkivätkö he rakentamaan ainutkertaista identiteettiään erottautumalla viiteryhmiä.

Analyysin perusteella ja oimme haastatteluaineiston identiteettityyppeihin, joissa kiteytyivät opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen sekä näiden väliseen suhteeseen. Tulkintamme mukaan 13 opiskelijaa tulkitsi koulutus- ja työpolkuaan akateemisuuden moraalisesta järjestyksestä käsin ja asemoi itsensä asiantuntijaksi. Viittaamme ’asiantuntijalla’ positioon kuuluvaan merkityksenantoon, emme professionalisti- ja generalistialoihin.

Yhdeksän opiskelijaa rakensi identiteettiään ensisijaisesti monitaitoisina, jolloin työllistettävyyttä oli ensisijainen oman koulutus- ja työelämäpolun tulkitsemisen kompassi. Kuusi opiskelijaa jäsensi yliopisto-

Identiteetin ulottuvuudet ja analysoidut teemat	A. Pysyvyys vs. muutos	B. Samuus vs. ainutkertaisuus	C. Toimija vs toiminnan kohde
1 Hakeutuminen yliopistoon ja pääaineeseen	Yliopistoon pitkäkestoisten kiinnostusten tai kykyjen vs. elämäntilanteen muutoksen vuoksi	Omien viiteryhmiä (esim. perheen) mukainen alan valinta vs. omista viiteryhmiä poikkeava alan valinta	Yliopistoon "sisäisistä" vs. ulkoisista syistä
2 Yliopisto-opetus ja käsitys itsestä oppijana	Opiskelutaidot jatkumona lukiolle vs. uusien opiskelutaitojen omaksuminen	Samanlaisuus vs. erilaisuus oppijana suhteessa toisiin yliopisto-opiskelijoihin	Itsenäisyys ja omaehtoisuus vs. epäitsenäisyys opinnoissa
3 Yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökunta viiteryhmänä	Jatkuvuus vs. muutos kuulumattomuuden tai kuulumattomuuden kokemuksessa	Kuuluvuus vs. erilaisuus tutkimus- ja opetushenkilökunnan yhteisöissä	Toimija vs. toiminnan kohde tutkimuksen ja opetuksen sosiaalisissa käytännöissä
4 Yliopisto-opiskelijat viiteryhmänä	Jatkuvuus vs. muutos kuulumattomuuden tai kuulumattomuuden kokemuksessa	Kuuluvuus vs. erilaisuus opiskelijoiden yhteisöissä	Toimija vs. toiminnan kohde opiskelijoiden sosiaalisissa käytännöissä
5 Tutkinon merkitys siirtymässä työelämään	Tutkinto viitoittamassa siirtymää vs. tutkinto katkos siirtymässä	Koulutusalan mukainen siirtymä vs. ainutkertainen siirtymä	Tutkinto tärkeä vs. merkityksetön siirtymässä
6 Tulevan työpolun jäsenyys	Suunniteltu ja ennakoitu vs. ennakoimaton työpolku	Koulutusalan ja ammattikunnan mukainen ura vs. ainutkertainen, ennakoimaton ura	Minä työelämässä vs. työelämä minussa
7 Yrittäjyys osana tulevaa työpolkua	Jatkuvuus vs. muutos kuulumattomuuden tai kuulumattomuuden kokemuksessa	Samastuminen oman koulutusalan ja ammattikunnan yrittäjiin vs. alalle odotuksenvastainen yrittäjyys	Yrittäjyys oman työpolun ja ammattikunnan mahdollisuus vs. pakko

Taulukko 1. Identiteetin ulottuvuudet ja analysoidut teemat.

opiskeluaan, siirtymää työelämään ja tulevaa työpolkuaan sekä asiantuntijan että yrittäjän positiosta käsin rakentaen akateemisen yrittäjän positiota.

Positiot ovat tutkijoiden luomia kiteytyksiä analyysistä, jonka analyysiyksikkönä olivat merkityksenannon resurssit, eivätkä niinkään yksittäiset yliopisto-opiskelijat. Jotkut haastatellut saattoivat jäsentää itseään kontekstin mukaan erilaisista moraalista kehysistä käsin. Merkityksiin keskittyvän analyysin lisäksi pyrimme lisäksi määrällisesti arvioimaan, mistä positioista käsin haastateltavat yleensä tulksivat analyysissä eriteltyjä teemoja.

Kuvaamme tuloksia useista haastatteluista otettujen anonymisoitujen näytteiden avulla, joiden yhteydessä ilmoitamme opiskelijan tieteenalan. Kun esitämme tuloksemme opiskelijoiden asemoitumisesta

kolmiulotteisen identiteetin ulottuvuuksilla, viittamme tekstissä **taulukon 1** sarakkeisiin ja riveihin: esimerkiksi **taulukko 1, A1**. Pyrimme näin osoittamaan tarkasti, mihin aineiston kohtiin tulkintamme perustuvat. Koska Bambergin identiteetin teoriaa on käytetty Suomessa vähän, toivomme, että tutkimuksemme herättää metodista kiinnostusta. Tämän vuoksi haluamme osoittaa konkreettisesti, kuinka analyysi toteutettiin.

ASiantuntijat: Akateemisuus opiskelun ja työelämän moraalisen järjestyksenä

Kun haastateltavat rakensivat identiteettiään opiskelijoina sekä tulevana oman alansa ammattilaisina akateemisuuden moraalisen järjestyksessä, korostuivat

OPISKELIJAT EIVÄT EPÄRÖINEET OMIA TYÖLLISTYMISEN NÄKYMIÄN.

koulutus- ja työelämäpolulla akateemiset hyveet (ks. myös Ylijoki 2000, 343). Opiskelijat pitivät yliopisto-opiskelua tärkeänä juuri teoreettisen, itsenäisen ja kriittisen ajattelun kehittämisen vuoksi. He perustelivat yliopistoon hakeutumista ja pääainevalintaa jo varhain ilmenneellä lahjakkuudella ja kiinnostuksella tieteenalaan ja loivat näin omalle identiteetilleen elämäntieteellistä jatkuvuutta (**taulukko 1, A1, B1**). Lisäksi he samastuivat yliopiston viiteryhmiiin (**B3, B4**):

”Miten oot pääteny yliopisto-opiskelijaks?”
(Haastattelija)

”Ku faija on [luonnontiedettä] opiskellu yliopistossa, ja sit se on sanonu että se on hyvä ku löytyy sitä lukupäättä ja siin on hyvä työllistymisnäkyvät. Sit siitä se tuli ja oon [luonnontieteestä] tykänny aina.”

”No mitäs tää yleensä yliopistokoulutus sulle merkitsee?” (Haastattelija)

”Onhan se tosi paljon. Kyl mä ite koen sen et se on se mitä ite ajattelee, ja se että on niinku akateeminen, se kaikki ajatusmaailma on ittellään. Samanhenkistä väkee ympärillä ja semmosia jotka on ehkä kunnianhimoempii, haluu päästä eteenpäin ja korkeemmalle, ammatillisesti ja sen koulutuksen näkökulmasta.” (Vanessa, luonnontieteet)

Asiantuntijoiksi kutsumillemme haastateltaville opiskelu yliopistossa muodosti jatkumon aiemmalla koulutuspolulla itsestä rakentuneeseen myönteiseen oppijakäsitykseen (**A2**). He kuvasivat opiskelun olleen luontevaa ja vaivatonta:

”No joo ei siinä [opiskelussa] oo sen suhteen ollu mittää ongelmaa, että sen verta hyvin on penskasta asti oppi aina tarttunu päähä, et ei mitenkään hirvee isoa eforttia oo tarvinu käyttää.” (Jasper, yhteiskuntatieteet)

Asiantuntijat korostivat omaa kiinnostustaan, sisäistä motivaatiotaan ja kunnianhimoaan opintojaan kohtaan ja osoittivat näin olevansa toimijoita eivätkä toiminnan kohteita (**C2**). Opiskelu merkitsi heille ennen muuta tiedon ja alallaan muista toimijoista erottuvan asiantuntija-aseman ja -identiteetin tavoittelua (**B2**):

”Se on käytännössä aino, mikä opiskelijoita pakottaa, on se niitten oma motivaatio, ja sitten KELA. Jos ei huvita opiskella, pitää vaan yksinkertaisesti lähteä pois. [-] Sun pitää tietää siitä sun tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon ja yleensä enemmän ku kukkaan muu koko maailmassa.” (Dani, luonnontieteet)

Asiantuntijoille opiskelija–opettaja-suhteet näytettyvät kollegiaalisina ja oma ”akateeminen heimo” myönteisenä samastumisen kohteena (**B3**). Opiskelijat kertoivatkin integroituneensa jo opiskeluaikana pääaineensa viiteryhmiiin, ensin esimerkiksi tutkimusapulaiseksi ja myöhemmin tasaveroiseksi tutkimusryhmän jäseneksi (**A3**):

”Nyt ku on päässy opiskelujen aikana tekemään iha oikeita töitä iha oikeessa työryhmässä, ni siitä on tullu semmonen filis että miehän oon saanu jo nytten jotain aikaan. Ei ollu enää pelkästään tutkimusapulaine, vaan että nyt oikeesti teki jo tutkimusta. Ei kovin vaativaa mut kuitenkin. Ne työryhmän ohjaajat sitten ku niitten kanssa piti palaveria, et nythä on niinku, et sä oot saanu vaikka mitä jännää aikaseks että myöhän voidaan kirjottaa siitä jopa artikkeli. Että sitä ollaan nytten kehittelemässä.” (Dani, luonnontieteet)

Kuva työelämästä ja omasta paikasta siinä rakentui akateemisuuden moraalista viitekehystä käsin tarkasteltuna myönteiseksi (ks. myös Hirvonen & Kaskes 2018). Opiskelijat eivät juuri epäroineet omia työllistymisen näkymiään vaan luottivat oman tieteenalan opiskelun myötä avautuvaan asiantuntija-asemaan työmarkkinoilla (**B5**):

”No, millasiks sä näät sun omat mahdollisuudet työllistyy sit ku sä valmistut?” (Haastattelija)

”Mä nään kyl tosi positiivisesti. Mä jotenki ajattelen että toi on semmone ala, että sit ku on oikeesti kiinnostunu ja perehtyny asiaan niin kyllä hyvin työllistyy.” (Lisa, yhteiskuntatieteet)

Opiskelijat pitivät tärkeänä asiantuntijan työpolkua niin yhteiskunnallisen arvostuksen ja palkkauksen kuin ”työn imun” vuoksi. He halusivat toteuttaa itsensä ja kehittyä asiantuntijana materiaalien palkkioiden tavoittelun ohella. Näin opiskelijat asemoivat itsensä toimijoiksi työelämässä (C6):

”[Työllä] on suuri merkitys. Sillä on se statusarvo, että on töissä ja että on asiantuntijatoissa. Sit se mahdollistaa tietynlaisen elämäntyylin, elintason, et sillä tavalla ajattelen sen jossain määrin välineellisenä arvona. Mutta toki hyvän elämän ja mielekkyyden kannalta niin näkisin, et se pitää olla myöskin mielekästä. Et se pitää olla sellanen, että siinä jaksaa kehittyä.” (Robert, kasvatustieteet)

Kysyttäessä, oliko koulutuksessa käsitelty riittävästi työelämävalmiuksia ja olivatko työelämässä kohdatut asiat tulleet käsitellyiksi koulutuksessa, asiantuntijat kertoivat saaneensa koulutuksessa ”työelämään liittyvää tietoa todella hyvin” (Lisa, yhteiskuntatieteet), motivoituneensa kesätoissa opiskelemaan sillä ”sai nähdä, että hei näistä opiskelustaahan on oikeesti hyötyä” (Dani, luonnontieteet) tai katsoivat koulutuksen olleen ”hyvin arkeen sovellettavaa” (Bella, yhteiskuntatieteet).

Jos koulutusta ei ”kovin käytännönläheiseksi” miellettykään, niin oman alan koulutuksen ”suora vastavuus” työelämään katsottiin mahdottomuudeksi (Eric, kauppatieteet). He viittasivat myös piilo-opetussuunnitelmaan työelämävalmiuksien omaksumisessa:

”Itse olen nähnyt jokaisessa kurssissa jonku semmosen piilo-opetussuunnitelma tai jutun, mitä ei missään sanota mutta itse oon vaan tajunnu et tästähän oppii. Itseohjautuvuutta mitä tarvitaan työelämässä ja sitten pitkäjänteistä työskentelyä ja oman työskentelyn aikataulutusta.” (Eljas, luonnontieteet)

Siirtymässä yliopistosta työelämään asiantuntijoita eivät siten niinkään huolestuttaneet työllistettävyyteen liitettyjen taitojen puute, kuten epävarmuus omista

tiimityötaitoista, vaan pikemminkin epäily oman asiantuntijuuden riittävydestä työmarkkinoilla (C6):

”Nyt ku tää yliopistoura kohta oletettavasti loppuu, ni aina tulee niitä, että hitsi ku olis pitäny opiskella vielä tätä alaa ja tätä alaa, et kun osais vielä tämän tähän päälle.” (Eric, kauppatieteet)

MONITAITOISET: TYÖLLISTETTÄVYYS OPISKELUN JA TYÖELÄMÄN MORAALISENA JÄRJESTYKSENÄ

Kun identiteettiä opiskelijana sekä akateemisena ja ammatillisena toimijana jäsenettiin työllistettävyyden moraalisisessa järjestyksessä, omalla koulutus- ja työelämäpolulla tavoiteltaviksi asettuivat hyveet, joihin pääsyä yliopisto ei välttämättä pystynyt tarjoamaan. Monitaitoisiksi kutsumistamme opiskelijoista useilla oli aiempi tutkinto ammattikorkeakoulusta tai yliopistosta ja aiempaa tutkintoa vastaavaa työkokemusta.

Toisin kuin asiantuntijat, monitaitoiset eivät välttämättä pitäneet päättämistään tietyn alan yliopisto-opiskelijaksi jo varhain muodostuneena valintana. Jotkut olivat lisäksi vaihtaneet pääainetta parempien työllistymismahdollisuuksien toivossa (A1, C1). Opintojen ensisijainen motiivi oli tällöin tietyn profession tutkinto (ks. myös Ylijoki 2000, 346):

”No miten sulla valikoitu sitte tää [yhteiskuntatieteen opintoala] pääaineeks?” (Haastattelija)

”No, se on pragmaattinen, niinku työhön liittyvä vaihtoehto, että tietää että työllistyy tällä ammatilla eli [humanististen tieteiden generalistialla] on aika huonot työllistymismahollisuudet, ni sen takia sitte vaihdoin.” (Ella, yhteiskuntatieteet)

Monitaitoiset suhtautuivat asiantuntijoita epäilevämmiin omaan tiedollis-teoreettiseen kiinnostukseensa, eivät kuitenkaan välttämättä pätevyyteensä. Asiantuntijoiden tapaan heillekin yliopistotutkinto kuvasti tiedollis-teoreettista kyvykkyyttä:

”Mitä toi yliopistokoulutus sinulle merkitsee?” (Haastattelija)

”Onha siinä tietyl taval tämmönen korkeekoulutuksen status ainaki. Et on joku virallinen todistus siitä, että on käynyt yliopiston ja ainakin periaatteessa pitäis pystyy teoreettiseen pohdiskeluun.” (Siiri, humanistiset tieteet)

Asiantuntijat korostivat kiinnostustaan tietyn tieteidenalan aihepiireihin, sisäistä motivaatiotaan ja kunnianhimoaan näiden alojen opiskelussa, kun taas työllistettävyyden moraalisisessa kehyksessä itseä luonnehdittiin esimerkiksi ”multitaskaajaksi” (Emma, kauppatieteet) (B3, B4). Näin opiskelijat erottautuivat kapea-alaiseksi nähdystä akateemisesta työstä ja pitivät omaa monipuolisuuttaan pikeminkin ansiona tulevalla uralla ja alati muutoksessa olevassa työelämässä:

”Ku on persoonallisuudeltaan sellanen että ei tuu missään vaiheessa että tulisit keskittymään [tiettyyn] juttuun, niin on jo oppinu hyväksymään enemmän että [on] sitte multitaskaaja. Ehkä mä haluan, että se urapolku ei oo niin selvä. Mä voisin sit löytää niitä monia omia polkuja, joista sitte yks saattaa olla se yrittäjyys ja sitte yks taas joku kapea-alanen päivättyö jossaki.” (Emma, kauppatieteet)

”Lukuhemmoihin” (Victoria, yhteiskuntatieteet) verrattuna monitaitoiset kertoivat kuitenkin olevansa ”käytännönläheisiä ihmisiä”, jotka ”syvällisen pohdiskelun” (Donna, kauppatieteet) asemesta ”tarkastelevat asioita oman kokemusmaailmansa kautta” (Diana, kasvatustieteet) (B4). Vaikka he pitivät itsenäisen ja kriittisen ajattelun kehittämistä tärkeänä ja arvostivat perinteistä akateemista vapautta valita opintoja (ks. Ylijoki 1998), opiskelu oli osoittautunut monelle pettymykseksi:

”Se ei ollutkaan ”taivaanrannassa siintävä hirveen hieno juttu” (Linnea, yhteiskuntatieteet).

Haastateltavat eivät kuvanneet itseään perinteisten merkitysten varassa akateemiseksi ihmisiksi, mutta rakensivat haastattelussa itselleen suotavaa identiteettiä mainitsemalla jatko-opintoja koskevasta ”salaisesta haaveestaan” (Amelia, terveystieteet), ”todennäköisestä harhautumisestaan väitöskirjaan” (Linnea, yhteiskuntatieteet) tai jatko-opinnoista

”varteenotettavana vaihtoehtona, jos työllistyminen ei muuten onnistu” (Leila, kauppatieteet) (B3). Perinteiseen akateemisuuteen miellettyillä hyveillä on siten edelleen normatiivista valtaa, sillä niistä poikkeamista on perusteltava ja selitettävä.

Monitaitoiset arvioivat yliopisto-opetuksen sisältöjä ja menetelmiä työelämän näkökulmasta käsin työelämän mittatikulla. Työelämä oli synonyymi käytännölle, ja opetuksen käytännöllisyyttä pidettiin arvokkaampana kuin teoreettisuutta. Heistä yliopisto oli ”idealistinen” (Pete, luonnontieteet) ja ”pysähtynyt” (Ella, yhteiskuntatieteet; Donna, kauppatieteet; Leila, kauppatieteet) työelämän edustaessa edistystä (ks. myös Ylijoki 2000; Ylöstalo 2014):

”Mä en nää että täällä ois opetettu sellasia asioita mitä mä oisin tarvinnut tai mitä työelämässä edellytetään et se on mun mielestä iso miinus. Tää yliopisto on niin ku vielä kivikaudella, et ku muutostahti on hirveen nopea nykypäivänä. Et yliopistolla pitäis löytää se ketteryys kehittää asioita. Et myös tutkijoiden ja opettajien ja kaikkien pitää mennä sinne käytäntöön, et ei saa olla vaan tutkijana koko aikaa.” (Donna, kauppatieteet)

Työllistettävyyden perspektiivistä käsin yliopisto näyttäytyi ajastaan jälkeen jääneenä ja hitaasti muuttavana ja muutettavana instituutiona, joka ei kyennyt tarjoamaan sen paremmin samastumispintaa opiskelijoilleen kuin ajantasaista opetusta ja tulevassa työelämässä tarvittavia valmiuksia (B2, B3). Opiskelijat pitivät sen sijaan tärkeinä kursseja, joilla niin sanottujen pehmeiden kykyjen katsottiin kehittyvän:

”Onko tullu [opetuksessa] positiivisia, yllätyksiä vastaan?” (Haastattelija)

”No ehkä toi projektityöskentely, tiimityöskentely, on tullu yllätyksenä. Mietin että hoh hoijaa, että pitääkö jotain tälläsi tehdä, mutta ne on kyllä ihan hyvii ollu, että oppii just sitä kommunikaatioo ja huomaa ne omat roolinsa ja mitä odottaa siltä ryhmältä ja minkälaisis ryhmis tykkää olla. Sillai, sniikisti [ovelasti, kekseliäästi], työelämä-taitoja, on tullu enemmän ehkä sitte opittua.” (Emma, kauppatieteet)

Työllistettävyydestään huolta kantavat monitaitoiset eivät pitäneet tulevaisuuden vaihtoehtonaan tietyn alan asiantuntijuuteen perustuvaa uraa (**A6**, **B6**). Pikemminkin he näkivät työelämän epävarmuuden mahdollisuutena sisällöllisesti vaihtelevaan uraan. Samalla he tulkitsivat epävarmaksi ennakoitun työelämän vaativan psyykkistä sopeutumista tilanteeseen ja näin ollen itsen muokkaamista haluttuun suuntaan:

”Mua kiinnostaa asiat mitkä ei liity perinteiseen ammattin harjottamiseen, että mä en ajattele että se opettajuus olis se mun juttu. Ei se koulutus sido siihen yhteen tehtävään, niin sit mikä ei voi tehdä vähä sitten mikä kiinnostaa. Toisaalta kun jotenkin on pakko sopeutuu siihen, et sä et tee enää samoja töitä kymmenii vuosia, et on aktivoitunut ajattelemaa laajemmin. Sun pitää vähän oppii tykkäämään siitä, että sä vaihat koko ajan.” (Diana, kasvatustieteet)

Monitaitoiset siis kuvasivat pikemminkin ”työelämää itsessä kuin itseään työelämässä” (**C6**). Sopeutumisen ja joustavuuden lisäksi aktiivisuus yleensä ja vastuu omasta työllistettävyydestä nähtiin hyveenä, oikeana ja suotavana toiminnan ja ajattelun tapana:

”Helppoja työpaikkoja ei varmasti tuu enää olemaan. Eikä stabiiliutta. Ei julkisella eikä yksityisellä puolella. Ja on pakko hyväksyä se, että jos sää haluat pysyä töissä, ni sinun täytyy olla halukas kehittämään ittees koko ajan. Muute jää jalkoihin. Että semmonen flegmaattinen työssäkävyn rooli häviää. Että oman aktiivisuuden täytyy kasvaa ja oma vastuu siinä, että onko minulla niitä töitä vai eikö oo.” (Leila, kauppatieteet)

Monitaitoiset eivät välttämättä antaneet yliopistopiskelulle arvoa omana elämänvaiheena, vaan sitä jäsennettiin epävarmaan työelämään valmistautumisen ja varustautumisen aikana. Heidän mielestään yliopistotutkinto ei riittänyt takaamaan paikkaa työelämässä, vaan oman työllistettävyyden kehittämistä juuri opintojen aikana pidettiin tärkeänä:

”Oon miettiny että sitä omaa valmistumista pitkittää, kunnes löytää niitä töitä. Just yks kaveriki hirveäl kiireellä teki opinnot ja sit oli puoltoist vuotta työttömänä. Että hän vaan oletti että hän

sillä olemattomalla työkokemuksellaan ja maisterin paperilla löytäis töitä jostain, joka mun mielest oli naiivia. Pitäis olla jotain viritystä jo ennen sitä valmistumista. Että mä oon ottanu muualta myöski koulutusta siihen. Vertaisopetettiin ne omat taidot muille ja tehti sitte [rahastolle] projektityö. Että kaikkee en oo oppinu [pääaineen] puolelta.” (Emma, kauppatieteet)

Monitaitoiset jäsensivät suhdettaan työelämään eri tavoin sen mukaan, kuinka myönteisenä tai kielteisenä he näkivät työelämän ja omat mahdollisuutensa siinä. Jotkut asettuivat toimijan asemaan kritisoidulla yliopistoa ja sen toimintatapaa samalla kun he hahmottelivat työelämän muutosta, jonka suuntaan yliopiston tulisi muuttua (**B3**, **C6**). He valmensivat itseään työelämää varten opintojen aikana ja paikkasivat näin yliopistokoulutuksen vajeita. He esimerkiksi vaihtoivat opintoalansa työllisyyden kannalta varmempiin opintoaloihin tai hakeutuivat mentoointitoimintaan, jossa työelämässä toimivan seniorin kanssa käytiin työelämäsiirtymään valmentavia keskusteluja. Niin ikään he pitivät tärkeänä työllistettävyyttä edistävien verkostojen luomista toisten opiskelijoiden kanssa.

”Uuden työelämän airueina” monitaitoiset asemoivat itsensä edelläkävijöiksi myös suhteessa toisiin opiskelijoihin. He erottautuivat ”tavallisista” opiskelijoista, joiden opintojen edistämiseen tai vapaa-aikaan sisältyvät toimet näyttäytyivät työllistettävyyden pyrkimyksiin nähden hyödyttömämpinä aktiviteetteina (**B4**):

”Me oltiin samaan aikaan osuuskuntakurssilla, jossa me oltais voitu perustaa se. Mutta tota sit se [osuuskunnan perustaminen] jäi siihen. Muut on vaan jotenki mukamas niin kiireisiä eikä ees käy töissä. Ku pitää käydä vähän sählyy pelaamassa tai lukee tenttiin. Mäki olen opiskelija että tuntuu että itseltä löytyy sitä aikaa.” (Emma, kauppatieteet)

Jotkut monitaitoiset mielsivätkin itsensä uuden työelämän edelläkävijöiksi, toisille työelämä näyttäytyi vaikeasti ennakoitavana elämänalueena, jossa selviytymisestä ”kaikki taistelee kynsin ja hampain” (Amelia, terveystieteet) (**C6**).

GENERALISTEILLE YRITTÄJYYS SAATTOI MERKITÄ KOKO AMMATTIKUNNAN TOIMIJUUDEN VAHVISTUMISTA.

Monilla kilpailullista työelämäkuvaava rakentaneilla opiskelijoilla oli kielteisiä kokemuksia työelämäpolultaan. He olivat kokeneet työttömyyttä, olleet sairaina tai tulleet irtisanotuksi työsuhteesta. Siten ura yliopistossa ei näyttäytynyt realistisena mahdollisuutena vaan haavekuvana: ”Olis hienoo väitellä ja kulkee sitä tietä pitkin” (Amelia, terveystieteet) (B3). Pikemminkin he katsoivat ensisijaiseksi tavoitteekseen varmistaa paikkansa työelämässä ja elämäntilanteensa vuoksi jopa pakoksi suorittaa tutkinto nopeasti:

”Kyllä mä silloin [aiempaa maisteritutkintoa] lukiessa ajattelin, että olis hieno väitellä ja kulkee sitä tietä. Et mä oon koko aika ollu pätkätöissä, oikeen malliesimerkki akateemisesta projektityöntekijästä. Ku suomalainen yhteiskunta rakentuu siitä, että se arvostus tulee sen työn kautta, nii kaikkihan taistelee kynsin hampain siitä, että sais olla siel työelämässä. Tärkeintä on se työ, koska mä tarviin sen palkkarahan, että pyörittää tätä, asuntolainaa ja lasten harrastusta. Mun on pakko kantaa huolta siitä, että mä saan tän tutkinnon valmiiksi.” (Amelia, terveystieteet)

Samoin kuin opiskelijoita uusliberalistisessa yliopistossa tarkastelleen Hanna Ylöstal (2014) tutkimuksessa, myös haastattelemamme monitaitoiset pitivät kriittisen ajattelun kehittymistä tärkeänä, vaikka korostivat samalla tarvetta työllistyä ja vastata työelämälähtöisiin odotuksiin. Ylöstalo (2014, 10) osuvasti kiteyttää, että opiskelijoiden työelämälähtöinen ajattelu voi kertoa paitsi uusliberaalin hallinnan läpäisevyydestä myös heidän keskinäisistä eroistaan. Kaikilla ei ole mahdollisuutta opiskella ensisijaisesti itseään kehittääkseen.

AKATEEMISET YRITTÄJÄT

Kuusi haastateltavaa positioi itsensä asiantuntijaksi, mutta suunnitteli toimivansa työelämässä yrittäjinä. Nimesimme heidät akateemiseksi yrittäjiksi. Heidän identiteettinsä poikkesivat kuitenkin toisistaan sen mukaan, edustivatko he pääaineeltaan generalisti- vai professioalaa. Professiolojen opiskelijat kertoivat asiantuntija-alan yrittäjyyden olevan heille luonteva ja omankin perheen viitoittama valinta yliopistokoulutuksen ohella (A7). He rakensivat siis identiteettinsä jatkuvuutta yrittäjyyden kontekstissa.

Yrittäjyys merkitsi heille etenemistä uralla, tosin myös riskinottoa ja mahdollisuutta epäonnistua:

”Mua itteään kiinnostaa ehdottomasti yksityinen puoli enemmän ja on ihan luonnollista et perustaa vaik oman firman. Kyl se on ollu mielessä, sillee korkeimpana uraavaeena, että joskus sais perustaa ihan oman firman. Vaan se riskinotto ja heittäytymiskyky ni mä sitä mietin, et mul pitää olla joku varasuunnitelma. Et mä en haluu tavallaan pistää kaikkee peliin, ellen mä tiedä, et jos se epäonnistuu, ni pystyn sit hankkimaan elannon muualta.” (Alisa, oikeustieteet)

Jotkut akateemiset yrittäjät opiskelivat generalistialoilla. Heidän asemoitumisensa yrittäjyyteen oli ristiriitaista: Opiskelijat näkivät yrittäjänä toimimisen tutkintoon nähden odotuksenvastaiseksi (B7). Silti he pitivät yrittäjyyteen kuuluvien taitojen omaksumista välttämättömyytenä ja yrittäjän uraa todennäköisenä, vaikka eivät toivoneetkaan sitä omaksi ensisijaiseksi työllistymisen muodoksi (C7):

”Ite en välttämättä oo niin yrittäjähenkinen, mut ei sitä nyt pidä pelätä ja se nyt on todennäköisesti se, mitä se tulevaisuus tuo tullessaan. Et se on lähinnä ilone yllätys, jos sitten pääsee työllistymään silleen, että olis yks työnantaja.” (Mia, kielitieteet)

Akateemiseksi yrittäjiksi itsensä asemoivat tarkastelivat yrittäjyyttä paitsi oman uran, myös ammattikunnan tulevaisuuden näkökulmasta:

”Meil oli tuolla kielitieteen puolella omia työelämäkursseja. Nuoremmille opiskelijoille ni aika hyvin toivotettu sit, et se laskuttaminen ja hinnottelu lähtee siitä et mitä sinä tarviit ja sit se pitää vaan

myydä sille asiakkaalle. Koska se on ollut pitkään ihan [alan] ammattilaisilla vähän ongelmana ettei osata myydä itteensä, että kun ollaan humanisteja jotka vastustaa matemaattikkaa ja kapitalismia niin sitte ollaan poljettu vahingossa hintoja. Ja sit yhtäkkiä in-house – [ammattilaisia] ei oo enää olemassa ja kaikki on yrittäjiä. Ni siihen nyt sitten koulutuskenttä pystynyt reagoimaan. Ne fuksit on kyllä niin peloteltu ainaki täällä, laitettu kampoihi jo heti sille liialle kiltteydelle.” (Mia, kielitieteet)

Generalistialojen opiskelijoille yrittäjyys saattoi siis merkitä koko ammattikunnan toimijuuden vahvistumista (ks. Eteläpelto ym. 2013) ja identiteetin muutosta ”kilteistä humanisteista kapitalisteiksi” (Mia, kielitieteet) (B7, C6). Yliopistokoulutuksella nähtiin olevan keskeinen tehtävä sosiaalistettaessa noviisit uudenlaiseen moraaliseen järjestykseen.

ASiantuntijoiden ja monitaitoisten suhde yrittäjyyteen

Asiantuntijat ja monitaitoiset eivät pitäneet yrittäjyyttä itselleen merkityksellisenä uravaihtoehtona. Asiantuntijoiksi itsensä asemoineet opiskelijat jäsentivät yrittäjyyden pikemminkin sekä itselle että yliopistolle haitalliseksi ja vältettäväksi toiminnaksi (ks. myös Hirvonen & Kaskes 2018) (A3, B3):

”Tuntuu että monesti se on pakkoyrittäjyyttä, se yrittäjyys. Viime laman aikaan isä jäi työttömäksi ja sitte perusti oman firman. Eihän siinä rikastumaan päässyt ja työpäivät oli pitkiä, että sitte se kyllä miulle vannotti et älä lähe ikinä, yksityisyrittäjäksi. Monestiha yrittäjät nähdään jotenki messiashahmoina. Slush-kulttuuri ja hypettämisen varsinki just IT-alalla. Ni on siinä aika paljo hypetystä ollu tämän yrittämisen ympärillä, mitä sitte ehkä ite [olen] vähän karsastellu.”

”Miltä tammönen yrittäjämäinen yliopisto sinusta kuulostaa? (Haastattelija)

”Se ei oo niitä yliopiston perustehtäviä minun mielestä. Koska eihän se totuus välttämättä oo aina se, mikä on se myyvä ratkasu ja yliopiston pitäis kuitenkin etsiä tai tieteen pitäis etsiä totuutta. Sanottaa

että onha se hyvä siinä vaiheessa, ku yliopistosta valmistuminenkaa ei oo mikään tae työllistymisestä, vaikka matalampi työttömyys on korkeakouluteuilla.” (Sami, luonnontieteet)

Ne asiantuntijat, jotka suunnittelivat sijoittuvansa julkishallinnon tai terveydenhuollon tehtäviin, asemoivat yrittäjämäisen toiminnan uhaksi omalle alalleen ja asiantuntijatyönsä tavoitteille (B3). He eivät nähneet itseään toimijoina työelämässä yrittäjyyden kontekstissa, vaan mielsivät yrittäjyyden työntekijöitä riistäväksi kapitalismiksi (C6):

”Hyvin paljon tulee taloudellisia heilahduksia olemaan niin kauan kuin isot yritykset toimii sillä, että tavoitellaan paljon voittoa. Niin sit saattaa olla yhtäkkiä, pistetään koko osasto pihalle. Ja jos mietitään vaikka labraa, niin sulla on epparissa kaks milliiä virusta, jos se vahingossa kaatuis. Niin kyllä siinä vaaditaan tarkkuutta ja sitä rauhallisuutta. Ja sit taas sellasen hirveen hektisen markkinavetosien työympäristön paineiden kestäminen siellä ruohonjuuritasolla tai tutkijatasollakin. Jos sulla on hirveen tulos tai ulos -paine, niin onhan se raskasta.” (Linda, luonnontieteet)

Jos itseä ei välttämättä yrittäjäksi identifioitukaan, asiantuntijat mielsivät yrittäjyyden kuitenkin ”hyväksi mahdollisuudeksi” (Vanessa, luonnontieteet) erityisesti generalistialoilta valmistuville opiskelijoille (C7):

”Mitä sinä ajattelet yrittäjämäisestä yliopistosta? Tulisiko yliopiston olla tämän tyyppinen?” (Haastattelija)

”Mun mielestä tää on aivan siis hirvittävän hyvä mahdollisuus. Koska monilla aloil voi olla se, että ku sä saat jonku tutkinnon, ni se ei suoranaisesti kerro mitä sä voit tehdä. Et tää on aivan erityisesti niille, joilla se ei oo selkee se [ammatti].” (Vanessa, luonnontieteet)

Monitaitoisetkaan eivät harkinneet päätoimista yrittäjyyttä (ks. Hirvonen & Kaskes 2018), vaikka kaksi heistä katsoi voivansa yhdistää palkkatyön ja yrittäjyyden (ks. Emma lainaus) (B7). Monitaitoiset kuitenkin pitivät yrittäjyyttä myönteisenä, yhtenä työllistettävyyttä edistävänä tekijänä:

”Tietenki yliopiston idea on just tämä teoreettine tieto ja sen opiskelu, mut mun mielestä [hyvä] ottaa huomioon se kanssa, että yliopisto-opiskelijoitte pitää työllistyy johonki. Hyvin harvasta tulee sitte tutkija ja ryhtyy akateemiselle uralle, ni mun mielest hyvä, että tiedostetaan se ja tehdään jotai sen asian hyväks että opiskelijoilla tulee olemaan kontakteja työelämäänki. Ja myös yrittäjyyteen.” (Siiri, humanistiset tieteet)

Kun perinteisten akateemisten hyveiden, kuten teoreettisen tiedon omaksumisen, arvioitiin palvelevan vain harvojen uraa, yrittäjämäisiä taitoja pidettiin tarpeellisina lähes kaikille.

POHDINTA

Kun opiskelijat positioivat itsensä asiantuntijoiksi tai monitaitoisiksi akateemisuuden ja työllistettävyyden moraalisisa viitekehyksissa, he rakensivat samalla ristiriitaista kuvaa yliopisto-opetuksesta ja tutkinnon merkityksestä siirtymässä työelämään.

Asiantuntijoilla oli varsin myönteinen kuva yliopistosta ja itsestään korkeasti koulutettuina toimijoina. Yliopistotutkinto ja sitä edellyttäväksi mielletty tiedollinen kyvykkyys olivat heidän identiteettinsä jäsentämisen keskiössä. Asiantuntijat liittivät yliopistopintoihinsa ja yliopistotutkintoonsa odotuksia tulevasta yhteiskunnallisesta statuksesta, hyvistä tuloista ja mahdollisuudesta kehittyä ja tehdä itseä kiinnostavia työtehtäviä nousujohteisella urala.

Asiantuntijoiden tapaan monitaitoiset pitivät itselleen tärkeinä tieteenalarajat ylittäviä hyveitä, kuten kriittisen ajattelun kehittämistä ja opintoja koskevaa akateemista vapautta (ks. myös Ylijoki 1998). Silti he mielsivät yliopiston ja sen tutkimukseen pohjautuvan toiminnan takapajuiseksi verrattuna muuhun työelämään ja epäilivät tutkintonsa arvoa.

Teorian ja käytännön vastakkainasettelu ja jälkimmäisen mieltäminen arvokkaammaksi ei suinkaan ole vierasta ja uutta tavoille, joilla yliopisto-opiskelijat ovat viime vuosikymmeninä jäsentäneet identiteettään ja heimokulttuuriaan, kuten Ylijoki (2000) on tuonut esiin. Uutta on tutkimuksemme perusteella pikemminkin se, että työllistettävyyteen liitettyjen taitojen pitäminen ensisijaisina hyveinä ei koskettanut

vain opintoaloja, joilla tällainen traditio on historiallisestikin katsoen ollut ymmärrettävää (ks. Leppälä & Päiviö 2001), vaan työllistettävyyys eetoksena yhdisti kauppatieteilijöiden lisäksi useita humanististen, kasvatus- ja yhteiskuntatieteiden opiskelijoita.

Tuloksemme tukee aikaisempien tutkimusten havaintoja siitä, että kaikki opiskelijat eivät välttämättä samastu yliopistoon ja sen hyveinä pitämiin taitoihin ja toimintatapoihin (vrt. Silvonen 1996; Honkimäki 2001). Etenkin monitaitoiset, jotka arvioivat koulutus- ja työelämäpolkuaan työllistettävyyden moraalisen järjestyksen viitekehyksessä, toivat esille näkemyksensä siitä, että perinteisten akateemisten hyveiden ohella tai jopa niiden asemesta opiskelijoiden tulisi kehittää henkilökohtaisia ominaisuuksiaan, taitojaan ja asenteitaan, kuten kykyä markkinoida itseään.

Yliopisto-opiskelijoiden ennakoitua työelämäsiirtymää tarkastelleiden Marjatta Lairion ja Leena Penttisen (2006) mukaan opiskelijoista noin puolet oli huolestunut sijoittumisestaan työelämään, kun noin kolmannes piti siirtymää ”jännittävänä haasteena”. Suomalaisten maistereiden hyvän työllistymisen huomioon ottaen (Lindberg 2009; Akava 2017) opiskelijoiden huoli tulevaisuudesta on ylimitoitettua, vaikkakin ymmärrettävää.

Epävarma tulevaisuuden näkymä on kuitenkin opiskelijoiden jakamaa sosiaalista todellisuutta, joka voi vaikeuttaa yliopistoon kiinnittymistä. Tutkimuksemme perusteella yliopistoissa tulisikin työelämävalmiuksien tarjoamisen ohella varmistaa opiskelijoiden kiinnittyminen tieteenalan viitoittamiin ”heimoihin”, sillä se on yhteydessä itseluottamukseen tarkasteltaessa siirtymää työelämään (ks. Mäkinen & Annala 2011; Poutanen ym. 2012).

Vain harva opiskelija piti yrittäjyyttä itselleen merkityksellisenä uravaihtoehtona (ks. myös Tonttila 2010). Jotkut generalistalojen opiskelijat asemoivat itsensä yrittäjäksi ja tarkastelivat yrittäjyyttä koko ammattikuntansa selviytymisen edellytyksenä markkinamuotoisesti toimivassa työelämässä. Silti näidenkin akateemisten yrittäjien ensisijainen toive oli toimia palkkatyöntekijöinä koulutusallallaan.

Etenkin asiantuntijat suhtautuivat akateemisuuden moraalisisesta viitekehyksestä käsin kriittisesti yrittäjyyteen, jota pidettiin ei-toivottuna työllistymisen

muotona, ”pakkoyrittäjyytenä”, tai vain talouden päämääriä palvelevana kapitalismina. Monitaitoiset puolestaan katsoivat työllistettävyyden eetoksen viitekehityksessä yrittäjämäisten taitojen edistämisen ja ilmentämisen tärkeäksi yliopistolle ja toisille opiskelijoille, vaikka he eivät välttämättä kaivanneet itselleen yrittäjän uraa. Yliopiston tarjoamassa yrittäjyyskoulutuksessa tulisi ottaa huomioon opiskelijoiden edustamat erilaiset positiot, joista käsin he sosiaalista todellisuutta jäsentävät.

Tutkimuksemme ei anna mahdollisuutta tarkastella sitä, kuinka yliopisto-opiskelijoiden tiettyjen moraalisten viitekehysten puitteissa rakentamat po-

sitiot ja heidän asemoitumisensa yliopistoon, opiskeluun ja työelämään ovat yhteydessä heidän opin-toaloihinsa. Haastateltavien joukko on pääaineiltaan liian heterogeeninen, jotta päätelmiä pääaineiden merkityksistä asemoitumiseen olisi voitu tehdä.

Jatkotutkimuksessa olisikin tärkeää tarkastella, kuinka asemoituminen akateemisuuteen ja työllistettävyyteen on sidoksissa yliopistollisiin ”heimoihin”. Yrittäjyyden assosioituminen kapitalismiin kertoo, että sitä ei mielletä vain yhtenä työllistettävyyden taitona tai uravaihtoehtona. Eri alojen opiskelijoiden suhde yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen vaatiikin lähempää tarkastelua.

¹Tutkimus pohjautuu Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen ”Akateeminen yrittäjyys sosiaalisena prosessina” (ACE 2016–2020). Siinä tutkitaan yrittäjämäisten identiteettien rakentumista yliopistokoulutuksessa. Osa artikkelin analyysistä perustuu nuoremman tutkijan Inka Hirvosen ja rekrytointikoordinaattori Katariina Kaskeksen (2018) pro gradu -tutkimukseen ”Työelämäidentiteettiä rakentamassa – yliopisto-opiskelijoiden positioituminen työelämään”. Artikkelia varten aineiston analyysi laajennettiin koko haastatteluaineistoon (N = 28).

²Valtioneuvoston asetus (2017) perustuu Euroopan unionin suositukseen. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät vuonna 2008 suosituksen eurooppalaisesta tutkintojen viitekehityksestä (European Qualifications Framework, EQF). Sillä pyritään edistämään elinikäistä oppimista parantamalla tutkintojen selkeyttä, vertailtavuutta ja siirrettävyyttä.

³Haastatteluun sisältyi lisäksi kaksi toiminnallista tehtävää – puolistrukturoitu korttilajittelutehtävä yrittäjyyttä koskevista väittämistä ja eläytymistehtävä yrittäjäksi ryhtymisestä. Koska aineisto tältä osin poikkeaa muusta haastatteluaineistosta ja vaatii omat analyysimenetelmänsä, raportoimme aineiston analyysin tulokset toisaalla.

KATRI KOMULAINEN
PsT, professori
Itä-Suomen yliopisto

KATI KASANEN
PsT, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto

INKA HIRVONEN
KM, nuorempi tutkija
Itä-Suomen yliopisto

PÄIVI SIIVONEN
FT, yliopistotutkija
Itä-Suomen yliopisto
aikuiskasvatuksen dosentti
Helsingin yliopisto

KATARIINA KASKES
KM, rekrytointikoordinaattori
Liperin kunta

LÄHTEET

- Aittola, T. (1987). Opiskelijan elämänvaiheet ja tieteellinen ajattelutapa. *Kirjastotiede ja informatiikka* 6(2), 50–55.
- Akava (2017). *Punnittua tietoa akavalaisista. Akavaaika –tilastokooste. Kevät 2017.* www.akava.fi/akavaaika (30.4.2019).
- Bamberg, M. (2011). Who am I? Narration and its contribution to self and identity. *Theory & Psychology* 21(1), 3–24.
- Becher, T. (1989). *Academic tribes and territories. Intellectual enquiry and the cultures of disciplines.* Milton Keynes: The Society for Research into Higher Education & Open Press.
- Brown, A., Hesketh, A. & Williams, S. (2003). Employability in knowledge-driven economy. *Journal of Education and Work* 16(2), 107–126.
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P. & Paloniemi, S. (2013). What is agency? Conceptualizing professional agency at work. *Educational Research Review* 10, 45–65.
- Heinonen, J. & Hytti, U. (2010). Back to basics: the role of teaching in developing the entrepreneurial university. *Entrepreneurship and Innovation* 11(4), 283–292.
- Hillage, J. & Pollard, E. (1998). *Employability: Developing a framework for policy analysis.* DfEE Research Brief 85. London: Department for Education and Employment (DfEE).
- Hirvonen, I. & Kaskes, K. (2018). *Työelämäidentiteettiä rakentamassa – yliopisto-opiskelijoiden positioituminen työelämään.* Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- Honkimäki, S. (2001). Going to school at university? Teoksessa Välimaa, J. (toim.) *Finnish Higher Education in Transition: Perspectives on Massification and Globalization.* Jyväskylä: University of Jyväskylä, 91–112.
- Jauhiainen, A., Jauhiainen, A. & Laiho, A. (2015). Akateemiset huomiotaloudessa. Teoksessa Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa.* Tampere: Vastapaino, 123–146.
- Kasanen, K. (2003). *Lasten kykykäsitykset koulussa.* Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 58.
- Kankaanpää, J. (2016). *Kohti yritysmaistä hyöty-yliopistoa. Valtiovallan tahto Suomessa vuosina 1985–2006 ja kokemukset kolmessa yliopistossa.* Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C 369.
- Kohli, M. (2007). The institutionalization of the life course: Looking back to look ahead. *Research in Human Development* 4(3–4), 253–271.
- Koivisto, H., Komulainen, K., Rätty, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. (2017). Kastajaisista kastajaisiin – etnografinen tutkimus uuden opiskelijan vastaanotosta yliopistoyhteisöön. *Nuorisotutkimus* 3, 22–37.
- Komulainen, K., Kärkkäinen, M., Korhonen, M., Rätty, H., Siivonen, P., Kasanen, K. & Rautiainen, R. (2015). Kun mikään ei riitä. Akateeminen kykyminuus puntarissa. Teoksessa Brunila, K., Onnismaa, J. & Pasanen, H. (toim.) *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa.* Tampere: Vastapaino, 147–170.
- Korhonen, M., Komulainen, K. & Rätty, H. (2011). ‘Not everyone is cut out to be the entrepreneur type’: How Finnish school teachers construct the meaning of entrepreneurship education and the related abilities of pupils. *Scandinavian Journal of Educational Research* 56(1), 1–19.
- Kouvo, A., Lairio, M. & Puukari, S. (2009). Yliopisto-opiskelu osana opiskelijan elämän ja identiteetin rakentamista. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 5, 443–453.
- Käyhkö, M. (2017). Keinumista kahden maailman välissä. Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja muuttuva suhde kotimaailmaan. *Sosiologia* 54(1), 6–22.
- Lairio, M. & Penttinen, L. (2006). Students’ career concerns: challenges facing guidance providers in higher education. *International Journal of Educational and Vocational Guidance* 6(3), 143–157.
- Leppälä, K. & Päiviö, H. (2001). *Kauppatieteiden opiskelijoiden moraalijärjestys. Narratiivinen tutkimus kolmen pääaineen opiskelusta Helsingin kauppariikkejä koulussa.* Kauppatieteiden pro gradu-tutkielma. Helsingin kauppatieteellinen korkeakoulu.
- Lindberg, M. (2009). Student and early career mobility patterns among highly educated people in Germany, Finland, Italy, and the United Kingdom. *Higher Education* 58(3), 339–358.
- Mäkinen, M. & Annala, J. (2011). Opintoihin kiinnittymisen yliopistoissa. Teoksessa Mäkinen, M., Korhonen, V., Annala, J., Kalli, P., Svärd, P. & Värri, V.-M. (toim.) *Korkeajännityksiä – kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta.* Tampere: Tampere University Press, 59–80.
- Mäkinen-Streng, M. (2012). Päämääriä, ajelehtimistä, tietämättömyyttä, etsintää. Koulutusvalinnat, opinnot ja koulutuksen vaihtaminen yliopisto-opiskelijoiden kokemana 2000-luvun taitteessa. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.
- Nyström, S., Dahlgren, M. A., & Dahlgren, L. O. (2008). A winding road—professional trajectories from higher education to working life: A case study of political science and psychology graduates. *Studies in Continuing Education*, 30(3), 215–229.

- Paasio, K., Nurmi, P. & Heinonen, J. (2005). *Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Plamper, R. & Laalo, H. (2017). Akateemisen koulutuksen ihanteet rehtoreiden puheissa 1920-luvulta tähän päivään. *Koulu ja menneisyys. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja 55*, 1–35.
- Poutanen, K., Toom, A., Korhonen, V. & Inkinen, M. (2012). Kasvaako akateeminen kynnys liian korkeaksi? Opiskelijoiden kokemuksia yliopistoyhteisöön kiinnittymisen haasteista. Teoksessa Mäkinen, M. ym. (toim.) *Osallistava korkeakoulutus*. Tampere: Tampere University Press, 17–46.
- Rinne, R. & Jauhiainen, A. (2012). In the shifting sands of policy – University academics' and employees' views and experiences of Finland's new higher education policy. Teoksessa Ahola, S. & Hoffman, D. (toim.) *Higher Education Research in Finland. Emerging structures and contemporary issues*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 89–130.
- Rautopuro, J. & Korhonen, V. (2011). Yliopisto-opintojen keskeyttämisriski ja opintoihin kiinnittymisen ongelmat. Teoksessa Mäkinen, M., Korhonen, V., Annala, J., Kalli, P., Svärd, P. & Värri, V.-M. (toim.) *Korkeajännityksiä – kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta*. Tampere: Tampere University Press, 36–58.
- Rouhelo, A. (2008). *Akateemiset urapolut. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolkujen alkuvaiheet 1980- ja 1990-luvuilla*. Turun yliopiston julkaisuja C 277. Turku: Turun yliopisto.
- Rouhelo, A. & Rautakilpi, S. (2005). Suuret odotukset vai turhat toiveet? Akateemiset genralistit vuosituhanen vaihteen työmarkkinoilla. *Aikuiskasvatus* 25(1), 36–46.
- Siivonen, P. (2012). Ikä ja koulutettavuuden dilemmat viisikymppisten ja kuusikymppisten naisten kerronnassa. *Aikuiskasvatus* 32(3), 190–200.
- Siivonen, P. & Filander, K. (2019). Yliopisto-opiskelijoiden kelpoisuuden muuttuneet mitat ja askelmerkit – vaativia asiakkaita ja tukea tarvitsevia koululaisia. Teoksessa Nori, H., Laalo, H. & Rinne, R. (toim.) *Kohti oppimisyhteiskuntaa – Koulutuspolitiikan uusi suunta ja korkeakoulutuksen muuttuva maisema*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:217. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, 131–158.
- Siivonen, P. & Isopahkala-Bouret, U. (2016). Adult graduates' negotiations of age(ing) and employability. *Journal of Education and Work* 29(3), 352–372.
- Siivonen, P., Komulainen, K., Rätty, H., Korhonen, M., Kasanen, K. & Rautiainen, R. (2016). Salvation or a Broken Promise? Two adult graduates' social positioning in education and working life. *Scandinavian Journal of Educational Research* 60(1), 110–125.
- Silvonen, J. (1996). Nopeammin, nopeammin ... Opiskelu- ja korkeakoulupolitiikka. Teoksessa Helenius, B., Hämäläinen, E. & Tuunanen, J. (toim.) *Kohti McDonald's yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen koulukoulutukseen ja tiedepolitiikkaan*. Helsinki: Hanki ja Jää, 73–118.
- Tapanila, K., Siivonen, P. & Filander, K. (2018). Academics' social positioning towards the restructured management system in Finnish universities. *Studies in Higher Education*. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1539957> (30.4.2019).
- Tirronen, J. (2006). Kolme näkökulmaa yliopistoon – tutkimusta, opetusta vai palvelua? *Kasvatus* 37(2), 124–136.
- Tonttila, K. (2010). *Yrittäjyyden arvottaminen akateemisten nuorten argumentoinnissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tuominen, V., Rautopuro, J. & Puhakka, A. (2009). Varhainen mato linnun nappaa? Opiskeluajan yhteys vastavalmistuneiden maistereiden työmarkkinatilanteeseen. Teoksessa Aarrevaara, T. & Saarinen, T. (toim.) *Kilvoittelusta kilpailuun? Artikkelikokoelma Korkeakoulututkimuksen juhlasymposiumista 25.–26.8.2008*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 189–207.
- Valtioneuvoston asetus tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä (2017). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170120> (30.4.2019).
- Wenger, E. (2000). Communities of practice and social learning systems. *Organization*, 7(2), 225–246.
- Ylijoki, O.-H. (2000). Disciplinary cultures and the moral order of studying – A case-study of four Finnish university departments. *Higher Education* 39(3), 339–362.
- Ylijoki, O.-H. (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisointi*. Tampere: Vastapaino.
- Ylijoki, O.-H. & Ursin, J. (2013). The construction of academic identity in the changes of Finnish higher education. *Studies in Higher Education* 38(8), 1135–1149.
- Ylöstalo, H. (2014). Työntekijäkansalaisia vai maailman muuttajia? Opiskelijat uusliberalistisessa yliopistossa. *Sukupuolentutkimus* 27(4), 5–16.